

Vlaams, radicaal en toch democratisch?

Het project Coppieters nader onderzocht

•• André Mommen

A redheaded woman took me out to dine,
Says, "Love me baby, leave your union behind."

The Almanac Singers

Toen eind 1994 de bejaarde *goeroe* van de Volksunie Maurits Coppieters aankondigde te streven naar een centrum-linkse hergroepering van de politieke krachten in Vlaanderen, was de eerste reactie er eentje van déjà vu. De herinnering aan de befaamde oproep van Léo Collard in 1969 was nog niet vervaagd. En ook de mislukte Operatie Doorbraak van een decennium later lag nog zwaar op de lever. En nu dan een derde poging? Ook nog gewaagd door een afgeschreven politicus uit een leeglopende Volksunie die, na een lange carrière bij de katholieke scouts, de Vlaamse Volksbeweging, de Volksunie, het Europees Parlement en de ontwikkelingssamenwerking, een orgelpunt wilde plaatsen achter zijn loopbaan. Hoe ernstig kon men dat nemen? Was deze Coppieters niet een soort politieke rattenvanger van Hameln die door de SP was uitgestuurd om een verruimingsoperatie op poten te zetten in een periode dat de 'verruimde' liberale partij van Guy Verhofstadt

leek af te stevenen op een grote electorale doorbraak ten koste van CVP en SP? De SP zat in 1994 ook nog met een afkalvend ledenbestand en de onfrisse concurrentie van het Vlaams Blok in de oude arbeiderswijken. De SP kon dus nieuw bloed gebruiken. Plus een opsmukking van een imago dat niet al te Vlaams was in een tijd dat in de Vlaamse regering Luc Van den Brande voor de CVP de eerste flamingantische viool speelde. Norbert De Batselier, toen Vlaams minister belast met het milieudossier, had dat beter dan wie ook begrepen toen hij met de Boerenbond in de clinch lag over het maar niet te realiseren Mestactieplan (MAP)¹. De Batselier, als tegenspeler van de CVP'er Luc Van den Brande, wilde zich als Vlaams en Groen profileren. Daarom steunde hij Coppieters in zijn plannen voor een democratisch alternatief en bracht hij enkele gelijkgestemde Oost-Vlaamse SP'ers, zoals Freddy Willockx, mee.

In dit artikel zullen we niet alleen ingaan op

deze aspecten van de politieke politicienne rond het project van Coppieters, maar ook de politieke omgevingsvoorwaarden en premissen schetsen voor een politieke doorbraakpoging. Pas daarna gaan we in op de concrete inhoud van de oproep. Daarna zullen we enkele kritische noten kraken, waarbij we de nadruk zullen leggen op de inhoudelijke en strategische beperkingen die aan het project in de huidige vorm kleven.

Kansen van een progressief front

Na de oproep van Coppieters eind 1994 voor een progressieve krachtenbundeling hebben we anderhalf jaar moeten wachten eer 'het Sienjaal', ofwel de basistekst van de persen is gerold. Zoals te verwachten was, waren de reacties in de politieke kringen koeltjes. Sinds de verkiezingen van 1995 is het spook van Verhofstadt immers in de liberale fles teruggekeerd, omdat het neoliberale project in zijn meest onverbloemde vorm geen electorale basis had weten te mobiliseren. Verhofstadt was daarna in de politieke woestijn van zijn geliefde Toscane verdwenen. De 'oude liberalen' rond Herman De Croo hadden daarna het neoliberale orkest op sourdine laten spelen. De Volksunie had haar electoraal bloedverlies weten te stelpen en ging dus 'door'. Agalev, ook genoemd als een component voor een progressieve hervorkaveling, had kiezers verloren en ging liever zijn structuren en identiteit versterken. De Groene parlementsleden profiteerden ervan om hun greep op de partij te versterken. Maar vooral de zwaar door de Augusta-affaire aangeslagen SP was door de wonderbaarlijke verkiezingsuitslag van 1995 weer rechtgeveerd en ging onder het koppel Louis Tobback en Johan Vande Lanotte meteen in zee met de CVP. De SP koos bewust voor de macht, voor sterke mannen, voor law and order, niet voor politieke vernieuwing en hervorkaveling via een oppositiekuur. De conclusie is dus dat in deze context, waarin de macht belangrijker is dan een schimmig project voor een grote centrum-linkse partij, de SP - voorlopig - geen belangstelling meer wil opbrengen voor een hervorkaveling van het politieke landschap. De macht werkt niet alleen

conserverend, maar maakt ook conservatief. En om die macht te dienen heeft de SP de CVP van Dehaene nodig.

Dat is uiteraard een zeer pessimistische conclusie die abstractie maakt van de legitieme wens om in Vlaanderen de grote massa van de kiezers meer houvast of een duidelijker maatschappijproject te bieden dan alleen maar het gehamer op het 'redden van de sociale zekerheid'. Hervorkaveling kan er alleen maar komen na een implosie van het politieke centrum. Er mag dan corruptie en cliëntelisme op ruime schaal zijn, de Belgische werkelijkheid is blijkbaar sterker dan het hervorkavelingsverlangen van linkse en rechtse vrijbuiters. Die Belgische werkelijkheid is immers gebouwd op een zeer sterk vertakt 'maatschappelijk middenveld' met een verzuilde belangenbehartiging van de arbeidersklasse, waardoor een politieke hervorkaveling links van het midden onwaarschijnlijk wordt zolang die verzuilde structuren hun legitimiteit weten te bewaren en door hun politieke formaties in parlement en staat bediend worden. Dat laatste gebeurt in optima forma onder Rooms-Rode coalities.

Politieke hervorkaveling links van het midden moet uiteraard bekeken worden vanuit het perspectief van de belangrijkste deelnemers in een dergelijke operatie. De belangrijkste deelnemers zijn de huidige progressieve politieke partijen, omdat die het electorale kapitaal moeten aanbrenge om een doorbraak door de verzuilde structuren mogelijk te maken. Maar de belangrijkste speler op dat zo begeerde of verguisde middenveld is en blijft de christelijke arbeidersbeweging. Deze laatste kan in de CVP aan machtspolitiek doen. De christelijke arbeidersbeweging levert immers het gros van de kiezers en de parlementsleden van de CVP. Zal de christelijke arbeidersbeweging zich daarom laten inviteren om uit eten te gaan met een mooi meisje met een rode hoed en daarvoor de prijs van een echtscheiding met de CVP willen betalen? Een succesvolle hervorkaveling heeft dus veel te maken met een sprong in het institutionele diepe en daar zullen ACW en ACV

voor passen. De beide voorgaande pogingen om rond de socialistische partij een grote centrum-linkse formatie te bouwen zijn omwille van deze redenen mislukt. Een grote politieke hervorkaveling is daarom alleen waarschijnlijk indien het politieke systeem zelf in crisis verkeert waardoor de politieke en sociale spelregels veranderen en vooral de christelijke arbeidersbeweging dreigt politiek dakloos te worden. Dat gevaar van politieke dakloosheid is door de mislukking van de operatie rond Verhofstadt voor enige tijd afgewend. ACV en ACW kunnen zich daarom weer best veilig voelen in de CVP.

Indien we naar het buitenland kijken, dan merken we trouwens dat de politieke hervorkaveling er alleen kwam wanneer links en rechts tot een directe confrontatie overgingen of de institutionele hervormingen daartoe noopten. Die polarisatie was trouwens de voorwaarde voor de omvorming van de Franse SFIO in een PS onder leiding van François Mitterrand. De PDS in Italië kon alleen ontstaan en electoraal succesvol worden toen de Democrazia Cristiana van Giulio Andreotti ten onder ging aan haar eigen corruptie en niet meer de rol van almachtige politieke inktvis kon spelen. Deze voorwaarden zijn vandaag niet voorhanden in Vlaanderen.

Dit betekent evenwel niet dat zich op termijn de noodzaak niet zal doen voelen om de bestaande politieke structuren om te vormen. Veel zal daarbij echter afhangen van een mogelijke ontbinding van de Belgische federale staat. Het federaliseringsproces moet immers fataal leiden tot confederalisme. En daarna tot separatisme. Deze fatale weg naar het separatisme zal binnen de politieke partijen leiden tot grote interne spanningen. De CVP zal dan immers gedwongen worden om ondubbelzinnig te kiezen voor Vlaanderen als onafhankelijke staat. De 'nieuwe' Verhofstadt heeft, na zijn terugkeer uit zijn verbanningsoord, immers al laten weten voor Vlaanderen te willen kiezen als dat gunstig uitpakt voor de sanering van het overheidstekort.

Het ontbinden van de Belgische staat zal

onvermijdelijk een zielsverhuizing in de socialistische vakbondswereld veroorzaken. De Vlaamse vleugel van het ABVV zal dan haar Waalse geweten verliezen en in Vlaanderen worden geminoriseerd ten aanzien van een oppermachtig ACV². Dit perspectief mag dan onprettig zijn, het zal wél leiden tot een grotere duidelijkheid. De weg naar het separatisme betekent immers dat zowel in de CVP als in de christelijke vakbeweging nieuwe reflexen en gevoeligheden een kans zullen krijgen. Er zal dan eindelijk gedebatteerd worden over welk Vlaanderen in welk Europa men wil leven. Dat is trouwens hetgeen de groep rond Coppieters wil. Rest uiteraard de vraag wanneer België uit elkaar zal vallen. Dat kan al gebeuren als mocht blijken dat België de zogenaamde Maastrichtnormen niet haalt en buiten de EMU blijft. Essentieel is dan of het manifest van Coppieters en De Batselier een 'signaal' biedt waarrond een dergelijk hervorkavelingsdebat kan worden gevoerd.

Op dit moment zijn er al enkele signalen dat de tekst van Coppieters en De Batselier (voorlopig) weinig respons zal krijgen. Dat komt door de timing van de hele operatie. Toen de SP door de Agusta-affaire in ernstige problemen was gekomen, leefde het legitieme vermoeden dat het hier ging om een recuperatiepoging van enkele SP-kopstukken uit Oost-Vlaanderen in samenspraak met een geïsoleerde Volksuniefiguur die op eigen houtje heette te handelen. Omdat Coppieters al snel de CVP als partij uitsloot als mogelijke partner, wakkerde hij tevens de vrees aan dat de SP er op uit was om eerst de twee politieke kleintjes (Volksunie en Agalev) te verdrinken in een socialistische partij met een nationalistisch-ecologistisch randje alvorens daarna de tanden te willen zetten in de structuren van de christelijke vakbeweging. Ontkenningen dienaangaande van de kant van beide 'operators' Coppieters en De Batselier bevestigden enkel dit vermoeden. Agalev wees, zoals te verwachten, uiteindelijk de toenaderingspoging resoluut af en Jos Geysels kwam daarop met een eigen 'veertien puntenprogramma' waarrond hij partners zocht. Bij Agalev is men ook gewend geraakt aan de

eigen nestgeur. Die nestgeur verwijst vooral naar het klein-maar-fijn beginsel, hetgeen te maken heeft met het bescheiden ledenbestand (ongeveer 4.000 leden) en georganiseerd onderling wantrouwen. Partners zoeken is daarom niet zo vanzelfsprekend als Geysels pretendeert. Met dit initiatief wil Geysels alleen maar 'aanwezig' zijn in het carnaval der politieke dieren. De Volksunie liet Coppieters natuurlijk onmiddellijk vallen. Sindsdien willen de Vlaamse nationalistes blijkbaar met iedereen praten, behalve dan met de SP. Zo werpt voorzitter Bert Anciaux verliefde blikken naar Agalev sinds Geysels daar met zijn veertien punten zwaait. Maar Paul Van Grembergen meent intussen dat er met de 'vernieuwde' flamingantische Verhofstadt zaken te doen zijn. En de CVP? Die heeft in voorzitter Johan Van Hecke een wazige ex-Kristen voor het Socialisme aangetrokken om de partij in het centrum te 'vernieuwen' en om a-politieke figuren binnen te lokken. Vernieuwing heet hier al snel vervaging van het profiel in de hoop hierdoor verloren kiezers terug te winnen of de niet-kerkse katholieken aan te spreken (het publiek dus van Agalev en Volksunie).

Tot een politieke hervorkaveling komen hoeft toch niet bovenmenselijk moeilijk te zijn. Het zou voldoende zijn om het kiesstelsel grondig te veranderen door van de evenredige vertegenwoordiging over te schakelen op een vorm van meerderheidsstelsel. Met een dergelijk stelsel zouden de kleine partijen moeten samenwerken met een grotere partner op straffe van uit de parlementen te verdwijnen. Een logge centrumpartij als de CVP zou dan gedwongen worden om kleur te bekennen. Het uiteindelijke resultaat zou dan bestaan uit een blokvorming rond een linkse én een rechtse politieke pool. Doch aan het evenredigheidsbeginsel bij het verdelen van de zetels in de parlementen wil men niet tornen. Zeker niet de CVP die uit de electorale ruif van het brede midden moet eten en daarom iedere hervorming van het huidige evenredigheidsstelsel als electoraal gevaarlijk zal afwijzen.

Bij een hervorkaveling zal de positie van de

christelijke arbeidersbeweging (ACW en ACV) herleid worden tot haar eenvoudigste uitdrukking, nl. die van een vakbeweging die zich in beginsel moet bekennen tot links, zonder daarbij evenwel partijgebonden standpunten in te nemen. De van oorsprong katholieke vakbond CFDT in Frankrijk heeft al in de jaren zestig voor die weg gekozen nadat de christen-democratische MRP er was fijngemalen door het gaullisme. In Nederland is het gros van de katholieke vakbeweging NKV zonder morren onderdak gaan zoeken in het door sociaal-democraten gedomineerde FNV toen hun eigen vakbondsstructuren uitgehold werden door secularisatie, bedrijfssluitingen en problemen om de lonen en pensioenen van het eigen vakbondskader nog verder te bekostigen. In Vlaanderen echter zullen het vooral de socialistische vakbondskaders en ziekenfondsbureaucraten zijn die water in hun anti-clericale wijn moeten doen bij een eventuele fusie van de twee grote arbeiderszuilen.

Het radicaal en democratisch project

De politieke en sociale actoren maken hun eigen geschiedenis, en dat enkel binnen welbepaalde sociale en economische voorwaarden. De architecten van een virtueel Vlaanderen in een toekomstige wereld zullen er rekening mee moeten houden. Belangrijke vraag is dus in welke mate 'het Sienjaar' van Coppieters en De Batselier antwoorden biedt op de uitdagingen van deze tijd. Biedt dit project een goede analyse van deze problemen? Met behulp van welke middelen - en vooral hoe - wil men Vlaanderen de weg wijzen naar een betere wereld? Deze strategische en tactische vragen beantwoorden kan alleen door eerst een grondige ontleding te maken van de theoretische grondslagen van dit politiek project en de concrete vertaling ervan voor het politiek handelen.

Laten we beginnen met het niveau van de analyse. Het radicaal-democratisch manifest vertrekt in eerste instantie van een afwijzing van de neoliberale economische politiek die in deregulering, liberalisering en privatisering de sleutel ziet tot economisch succes en

maatschappelijke ontplooiing. In plaats daarvan legt het manifest de nadruk op de maakbaarheid van de samenleving door de sturende ingreep van een overheid die de uitdrukking moet zijn van een egalitaire en democratisch georganiseerde samenleving welke in harmonie verkeert met de relationele, spirituele en ecologische behoeften van de burger. Die samenleving moet voorts gekenmerkt worden door pluralisme, multiculturalisme, tolerantie, solidariteit en verbondenheid die boven de zuilbelangen uitstijgen. Het moet een samenleving zijn die voor de massa geen bron is van voortdurende angst en onzekerheid. Het mondiale denken en solidariteit met de ontwikkelingslanden moeten hierin een plaats vinden. In tweede instantie preciseert het radicaal-democratisch manifest waarom een nieuwe en vernieuwende beweging nodig is om dit maatschappelijk project te dragen. De opstellers constateren immers dat het denken op de korte termijn uit electorale overwegingen en de verzuiling hebben geleid tot een vertrouwenscrisis van de burgers in de politiek en tot een ongewenste verkrumpling van het politieke krachtenveld. Om de solidaire samenleving te verankeren is een tegenbeweging tegen het neoliberalisme en het egoïstisch individualisme noodzakelijk. Dat project situeren de opstellers van het manifest in een democratisch Vlaanderen.

Hierbij verwijzen de opstellers van het manifest naar de mondiale context, omdat het solidaire Vlaanderen slechts een klein onderdeel is van een zich globaliserende en mondialiserende samenleving. Zij kanten zich tegen ongewenste bijverschijnselen in dat proces, zoals ontworteling en fascisme. Het streefdoel moet zijn weerstand te bieden tegen de pletwals van het mondiale kapitalisme door alle progressieve partners, gaande van de drie grote vakbonden en de drie Vlaamse vooruitstrevende partijen SP, Volksunie en Agalev samen te brengen met de woordvoerders van de sociale bewegingen en de vormingsinstellingen rond een politiek platform.

De initiatiefnemers van het nieuwe project stellen dat zij geenszins de bedoeling hebben om een opportunistische verruimingsoperatie van de

SP te ondersteunen, maar wel degelijk met iets nieuws van start te willen gaan. Nieuwe uitdagingen vergen immers nieuwe antwoorden en nieuwe vormen. Dat nieuwe moet dan geconcretiseerd worden in een progressieve beweging die zich schaarst rond objectieven zoals het prioriteit verlenen aan de 'duurzame ontwikkeling', het radicaal afwijzen van een duale samenleving, het promoten van de gemeenschapszin, het vorm geven aan een 'open samenleving', het nastreven van een internationale orde vanuit een regionaal draagvlak en een doorgedreven controle van de economie in functie van welzijn en welvaart. Het instrument daartoe is het afsluiten van 'contracten' met de sociale en economische spelers en een algehele politieke vernieuwing die komaf maakt met de Belgische traditie van de kabinetten-politiek en van de politieke benoemingen, waardoor een verregaande ontzuiling mogelijk moet worden in de structuren en in de hoofden van de mensen. De groei naar een contractuele economische orde moet dan de macht van de economische spelers aan banden leggen en ertoe leiden dat de ideologische dogma's van de concurrentiekracht en de zogenaamde Maastricht-norm worden gerelativeerd.

Het instrument van de 'contracten' is een hoofdstuk apart. De opstellers van het radicaal-democratisch project zweren immers de planeconomie met nationalisaties en collectivisering van de sleutelsectoren van de economie af. Of tenminste, ze volgen dit pad bewust niet. Ze kiezen voor een soort rousseauïstisch concept dat in de vaststelling van de sociale en culturele finaliteiten het resultaat ziet van contracten tussen de burgers en de sociale en economische actoren. De maakbaarheid van de samenleving vertaalt zich hier in het scheppen van democratische kaders die politiek en economie met elkaar moeten verzoenen op basis van het rechtvaardigheidsbeginsel. In het manifest worden dan ook een aantal beleidsdomeinen genoemd die aan dergelijke contractbesprekingen onderworpen moeten worden, nl. onderwijs en cultuur, het

ecologisch beleid en tenslotte de sociale en economische politiek.

Omdat het manifest radicaal-democratisch is, moet de cultuurpolitiek zich tegen elke vorm van elitaire toestanden keren en de werking van de marktmechanismen inperken. De cultuurpolitiek moet immers de emancipatie, de democratie, de verdraagzaamheid en de creativiteit bevorderen. Onderwijs, permanente vorming en laag-drempelige infrastructures zijn de instrumenten om deze egalitaire politiek te concretiseren. Het verzet tegen de commercialisering wordt evenwel geamendeerd met de opmerking dat commercialisering ook een vorm van democratisering kan zijn, omdat er via de commercialisering gevallen van een verlaagde financiële drempel bekend zijn. Men is dus niet tegen commercialisering tegen elke prijs, maar wel voor het door de overheid garanderen van noodzakelijke infrastructures en een openbaar bestel dat cultuurinitiatieven durft te nemen. Voorts moet de overheid oog hebben voor het bewaren van het Vlaamse erfgoed uit verleden en heden. Hoe dat allemaal moet in een zich snel internationaliserende cultuurindustrie, wordt helaas niet verteld. De goede bedoelingen leveren hier de adelbrieven, niet de in te zetten culturele en financiële middelen ten bate van een Vlaams cultuurbeleid dat zich toch zal moeten positioneren in een sterk gemultinationaliseerde wereld van kunst en cultuur (met als sterkste exponent de multimedia). Hoe de positie van het Nederlands als cultuurtaal er dan zal uitzien wordt in het manifest niet aangeraakt. Wordt het Nederlands een soort huis- en keukentaaltje voor de sociale onderklasse? En zullen de cultuurbonzen en managers van het multinationale kapitaal zich voortaan onder elkaar uitsluitend uitdrukken in een variant van het Engels? 'Hier spreekt men Vlaams' zal dan een slogan zijn die op de lachspieren van de generaties beter opgeleiden zal werken.

Hetzelfde geldt overigens voor de ecologische politiek die onder zware druk van mondiale ontwikkelingen staat. Milieubeleid is steeds meer het voorwerp geworden van internationale verdragen, normen en voorschriften. De rol van

Vlaanderen zal in dit concert uiterst beperkt zijn. Het typisch Vlaamse in de inbreng zal zijn het terugdringen van het lozen van drijfmest, omdat de plaatselijke bevolking daar het meeste hinder van ondervindt. Maar over drijfmest praat men niet in concrete termen in het manifest. De Batselier had allicht zijn ongelukkig avontuur met het MAP nog niet verteerd. Daarom houden de opstellers van het manifest zich bij de beginselen van een goed en verantwoord milieubeleid. In het manifest wordt uitgegaan van het concept 'draagkracht van het milieu' in een poging om een halt toe te roepen aan de afwenteling van de kosten op de gemeenschap. De opstellers van het manifest zweren hier bij een 'duurzame ontwikkeling'. Alleen het sturen van de investeringen en het doorbelasten van de kosten op de vervuilers kunnen een oplossing bieden. Doch uiteindelijk grijpen de opstellers van het manifest de individuele burger als consument bij de kraag in de hoop dat een 'bewuste consument' het draagvlak zal leveren voor een politiek van 'duurzame ontwikkeling'. Ook hier ontbreekt het kostenplaatje. Wat het energiebeleid betreft kiezen de auteurs voor een "uitdovende inbreng van kernenergie in de energievoorziening". Men vergeet echter een analyse te maken van de machtsstructuren in de energiesector. Dat is jammer, want hetgeen Electrabel nu uithaalt met de Vlaamse gemeenten en de intercommunales heeft meer weg van een spelletje poker, dan van een naar 'contracten' strevende partner in de zin van dit manifest.

Cultuur- en milieubeleid zijn twee domeinen waarop men gemakkelijk kan onderhandelen, contracten afsluiten en gradueel finaliteiten stellen zonder de massa's in beweging te brengen. Het zijn twee beleidsdomeinen waarop de politieke spelers zich bij uitstek kunnen profileren en die ook een progressieve meerderheid kunnen samensmeden. Anders ligt het echter met het sociaal-economisch beleid waar de breuklijn tussen kapitaal en arbeid zichtbaar wordt. Hier de contractvorm introduceren is moeilijker en onderhevig aan conjuncturele gevoeligheden die niet zomaar onder controle te krijgen zijn. De kunststukjes die

de regering Dehaene op dit moment uitvoert om de zogenaamde Maastrichtnorm te halen en om de sociale zekerheidsuitgaven onder controle te houden of om het stelsel te 'moderniseren', zeggen al genoeg over het vermogen om met zogenaamde 'contracten' het sociale met het economische beleid te combineren. Zijn 'toekomstcontracten' mogelijke concrete invullingen van hetgeen de auteurs van het manifest voor ogen staat of niet?

De opstellers van het manifest moeten erkennen dat de sociale politiek niet los kan staan van de economische politiek en dat de sociale politiek staat of valt met een economische politiek gericht op een actieve tewerkstellingspolitiek om de werkloosheid terug te dringen. Het systeem van de sociale zekerheid moet blijven instaan voor de verticale solidariteit tussen de inkomensgroepen en dat universele systeem moet de wederkerige belangen van alle betrokken vertolken. De collectieve sector moet gevrijwaard worden van iedere poging tot 'vermarkting' en een breed scala aan zorgen en diensten bieden. Vanuit deze sociale optiek moet dan het proces van sociale uitsluiting en segregatie bestreden worden. De essentie van de sociale rechtsstaat is immers het 'recht' op solidariteit, geen liefdadigheid. En dat impliceert sociale transfers naar de 'pechvogels'. Iedere vorm van privatisering en fiscalisering van de sociale zekerheid wordt afgewezen op basis van dit solidariteitsprincipe. Die solidariteit strekt zich uit over de grenzen van de regio's heen. Maar ook weer niet voor alles. Ziektekosten kan men federaliseren. De transfertinkomens weer niet. Vraag is natuurlijk of deze idee wel realistisch is. De huidige discussies over de kwestie van de sociale transfers zal uiteindelijk uitmonden in een loskoppelen van Vlaanderen met Wallonië, want niets kan deze evolutie tenslotte stoppen. In dat geval verschuift ook de sociaal-economische politiek van het federale naar het regionale niveau en ontbindt België zichzelf.

Enkele kritische noten

Omdat het project bij elkaar geschreven is door verschillende auteurs en meerdere hoofdstukken

omvat, is de samenhang eerder zwak. Wel is duidelijk dat de auteurs zich unaniem verzetten tegen het neoliberale project om de markt alle ruimte te geven bij het invullen van het cultureel, ecologisch, economisch en sociaal beleid. Het kiezen voor het instrument van de contracten geeft evenwel aan dat de opstellers zich buiten de logica van de marxistische analyse en politiek stellen en veel zien in het links-liberale model van een 'verantwoordelijke samenleving' waarbij de overheid de spelregels in de maatschappelijke zandbak uitzet en met de diverse spelers tot dwingende afspraken tracht te komen, zonder evenwel zelf als een autoritaire spelleider op te treden. Dat is onmiskenbaar het gevolg van een afgezwakt geloof in de almacht van de politiek als sturende instantie bij het maken van een gewenste samenleving. Begrippen als socialisering, nationalisatie, scheppen van gelijke uitgangspunten voor allen, afschaffen van de sociale klassen, etc. ontbreken. De planeconomie is immers samen met de klassenstrijd en het proletarisch internationalisme ten grave gedragen. Arbeiderszelfbestuur en revolutionaire structuurhervormingen zijn eveneens bijgezet in het museum van de arbeidersbeweging. Wat rest is een door het liberalisme bevrucht denken over een democratische samenleving bevrijd van kommer en kwel, van racisme en intolerantie, met als aanvulling het inbrengen van meer verantwoordelijkheid voor internationale verhoudingen en een 'duurzame ontwikkeling'. Wat voorts treft is het ontbreken van elke vorm van anti-kapitalistische retoriek. Welvaartsherschikking en solidariteit nastreven zijn de twee pijlers van de te voeren sociale politiek. Daarvoor is een gezonde economie nodig. Maar die kan enkel duurzaam gezond worden binnen het kader van een beperking van de concurrentie. Dat grenzen stellen aan de concurrentie is trouwens het politieke project van de Groep van Lissabon rond Ricardo Petrella³, waarvoor zich maar weinigen in het politieke spanningsveld tot nu toe hebben warm gelopen. Heeft Vlaanderen het gewicht om zelfstandig of in samenwerking met Europese regio's die grenzen aan de concurrentie af te dwingen? Alles

wijst erop dat de huidige liberaliseringsgolf nog niet is uitgeraasd.

Voorts zijn de opstellers van het manifest erg optimistisch over het Vlaamse kader waarin een en ander zijn beslag zal moeten krijgen. Doch inmiddels is men in Vlaanderen zelf aan een identiteitszoektocht toegekomen in een periode dat een jonge generatie van kritische intellectuelen zich graag afzet tegen elke vorm van nationalisme en soms in navolging van Benedict Anderson⁴ het nationalisme - óók het zogenaamd Vlaams-emanciperende - herleidt tot een dwaalleer die slechts 'ingebeelde gemeenschappen' vermag te scheppen.

Een manifest concipiëren is één zaak. Een politieke beweging lanceren is een andere zaak. Tenslotte draait alles toch om de potentiële kiezers die door een dergelijk manifest kunnen worden aangesproken. Kortom, komt deze tekst tegemoet aan de verzuchtingen en verwachtingen van een groot deel van de Vlaamse kiezers? Dit is een moeilijk te beantwoorden vraag, omdat dit project geboren is in enkele studeerkamertjes. Dit manifest draagt daarbij de sporen van een compromis tussen hetgeen men de Vlaams-democratische ideologie enerzijds en de socialistische ideologie anderzijds zou kunnen noemen, waarbij de zorg om een duurzame ecologische ontwikkeling als een soort bindmiddel fungeert. Het is duidelijk dat na het samenvoegen van deze drie componenten (sociaal, Vlaams en ecologisch) dit project nog veel onduidelijkheden en kale plekken (bij voorbeeld over de referendaire democratie, bedrijfsdemocratie, petitieright) bevat. Vooral de politieke praktijk zal uitwijzen of men met de techniek van de 'contracten' machtige economische en financiële tegenspelers onder de duim kan houden. Lukt dat niet, dan heeft 'het Sienjaar' een dode muis gebaard.

De attentiewaarde van dit manifest is derhalve zwak, ook al omdat de inhoud van 'het Sienjaar' niet in slogans te verpakken is. De mobilisatiekracht van de thema's is dus onvoldoende, want niet te vertalen in one-liners. De uitkomst zou wel eens kunnen zijn dat

niemand zal willen praten over deze tekst in een periode dat het debat over de welvaartsstaat gesmoord wordt door een Rooms-Rode coalitie die met behulp van 'kaderwetten' het parlement buiten spel plaatst en met volle kracht opstoot naar het halen van de zogenaamde 'Maastrichtnorm'. Alle debatten over de verfoeide 'uitsluitingsmechanismen' zouden daarom wel eens kunnen verzanden in voze praatjes en volkomen oninteressant worden voor diegenen die al meer dan twintig jaar het slachtoffer zijn van een alsmaar groeiende welvaarts kloof tussen de haves en de have-nots. Het pleiten voor een sterke sociale poot onder de Europese politiek door het mobiliseren over de grenzen heen van de sociale krachten garandeert nog geen directe oplossing voor de financieringsproblemen van de welvaartsstaat. Die pan-Europese spelers zitten voorlopig nog warm in de kleedkamers en laten zich niet zien als er anti-Maastricht bewegingen op gang komen (bij voorbeeld tijdens de voorbije herfst in Frankrijk). Hoe dan ook, de anti-Maastricht-krachten zijn politiek en ideologisch verdeeld en volgens de oude staatsgrenzen opgesplitst. Inmiddels gaat het offensief van het neo-liberalisme gewoon verder. De logica van het kapitaal heeft immers de grenzen van de welvaartsstaat blootgelegd. De welvaartsstaat en de multiculturele samenleving zijn blijkbaar artikelen waarvoor alleen de arbeidersklasse moet betalen en niet de kapitaalbezitters.

Noten

¹ Norbert De Batselier, *Kiezen tussen eco en ego*, Leuven: Uitgeverij Van Halewyck, 1996, blz. 77-198.

² Mia De Vits, nummer twee in de socialistische vakbeweging, vertelde in een interview aan *De Standaard* (28 mei 1996): "de vakbond moet een tegenmacht vormen op elk niveau waar er politieke macht is". Dus ook in Vlaanderen. De Vits wil in de toekomst geen 'neen' tegen alles en geen breuk met het ACV en vooral een aanwezigheidspolitiek voeren. De Vits zei dit naar aanleiding van het afwijzen van het Toekomstcontract door de Waalse FGVB-leiders Urbain Destrée en Jean-Claude Vandermeeren, en daarna van de voorstellen van de Nationale Arbeidsraad (NAR) en de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven over de loonnorm.

³ *Grenzen aan de concurrentie*. De Groep van Lissabon, onder voorzitterschap van Ricardo Petrella (vert. uit het Engels door Marijke Rouwhorst; bewerkt door Paul Verbraeken), Brussel: VUBPress, 1994.

⁴ Benedict Anderson, *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, Londen: Verso, 1983.